

ทฤษฎีวิพากษ์
วิกฤติความชอบธรรม และ
การลดการผลิตทางอุตสาหกรรม
ในเมืองฟรินต์, รัฐมิชิแกน

เสนอ

รศ.ดร.พงศ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์

โดย

นายพลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง
นายณัฐกร วิทิตานนท์

หลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ทฤษฎีวิพากษ์

วิกฤติความชอบธรรม และ

การลดการผลิตทางอุตสาหกรรม

ในเมืองฟลินต์, รัฐมิชิแกน¹

(1)

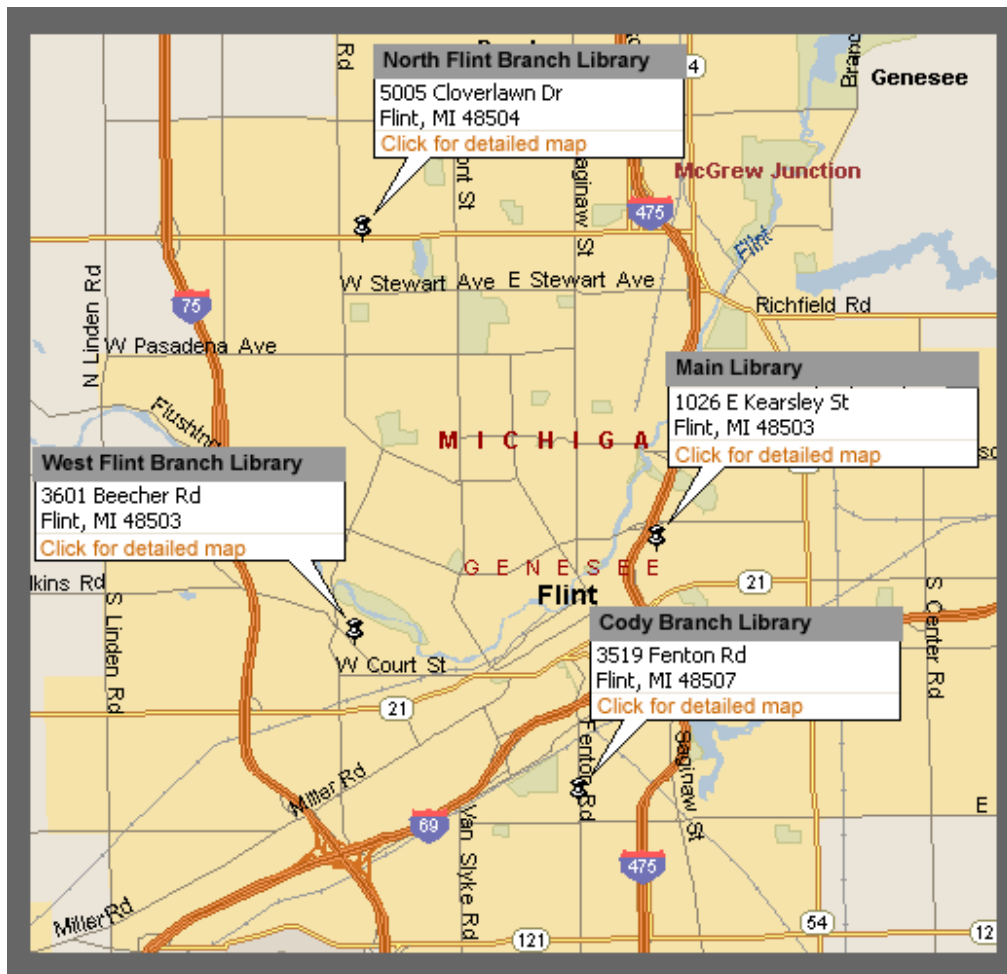
สรุปความ

ในบทนำผู้เขียนได้อธิบายทฤษฎีวิพากษ์ความชอบธรรมของ เจอร์เก้น ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งได้อธิบายของปรากฏการณ์ความถดถอยทางด้านอุตสาหกรรมของเมืองฟลินต์ รัฐมิชิแกน ขณะเดียวกันก็ได้ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจพื้นฐานแบบทุนนิยมของคาร์ล มาร์ก (Karl Marx) เพื่อที่จะอธิบายความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยทฤษฎีนี้มองว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นระบบที่มีความไร้เหตุผลถึงแม้ว่าจะทำให้เกิดแรงจูงใจและการกระตุ้นที่ตาม ยิ่งกว่านั้นยังได้นำทฤษฎีนั้นมาวิเคราะห์ระบบทุนนิยมแบบเผด็จการระบบทุนนิยมแบบมาร์ก โดยวิเคราะห์ถึงระบบเศรษฐกิจการเมืองวัฒนธรรมที่ถือว่ามีความชอบธรรมทางด้านกฎหมายของศตวรรษที่ 20 ในตัวอย่างของเมืองที่ยกมานี้คือ เมืองฟลินต์ รัฐมิชิแกน เป็นตัวอย่างอันสะท้อนถึงความสลับซับซ้อนของระบบทุนนิยม ซึ่งมีอุตสาหกรรมผลิตรถยนต์ เป็นอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของเมืองแห่งนี้ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของสังคมที่นี้ อีกทั้งยังได้วิเคราะห์ถึงผลกระทบของระบบทุนนิยมที่ส่งผลต่อการควบคุมปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นและปัญหาที่สามารถควบคุมได้ และผลจากปัญหาที่มีต่อประชาชนในเขตพื้นที่นี้

Flint Vehicle City

¹ Steven P. Dandaneau, "Legitimation Crisis, and the Deindustrialization of Flint, Michigan," Peter Kivisto (Editor), *Illuminating Social Life: Classical and Contemporary Theory Revisited Critical Theory*, 3rd Edition. (Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press, 2005), pp.187-214.

Flint All Map

เมืองฟลินต์ อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองดีทรอยต์ รัฐมิชิแกน เป็นเมืองที่เป็นต้นกำเนิดของอุตสาหกรรมรถยนต์ที่มี บริษัท เจนเนอรัลมอเตอร์ (หรือมักเรียกกันสั้นๆ ว่า GM) ตั้งอยู่ และเป็นเมืองอุตสาหกรรมรถยนต์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกาอีกด้วย อุตสาหกรรมรถยนต์นี้ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา เป็นตัวที่ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานสูงมากในเมืองฟลินต์แห่งนี้ โดยเมืองนี้เป็นตัวอย่างของความถดถอยทางด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมีระบบพื้นฐานที่ซับซ้อนของทุนนิยม สิ่งที่ผู้เขียนสนใจและเข้าใจปัญหาของเมืองนี้ เพราะผู้เขียนเป็นคนเมืองฟลินต์นั่นเอง

ทฤษฎีของ Habermas's theory ซึ่งอาจใช้ชื่อเรียกว่า **ทฤษฎีวิกฤติความชอบธรรม** (Legitimation Crisis) ก็ได้ โดยหลายๆ กรณีที่เกิดขึ้น สามารถจะนำเอาทฤษฎีนี้ไปวิเคราะห์ก็ได้ ตัวอย่างสำคัญ เช่นเมืองฟรินต์ ในรัฐมิชิแกนนี่เอง ซึ่งการวิเคราะห์นี้ได้้นำเอาทฤษฎีของมาร์ค ซึ่งเป็นทฤษฎีเสรีนิยมแบบสุดโต่ง ซึ่งนำมาวิเคราะห์ระบบทุนนิยม (Capitalism) ในปัจจุบันนี้

สาเหตุที่ยกเมืองฟรินต์มาเป็นกรณีศึกษา ก็คือ เป็นเมืองที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในศตวรรษที่ 20 ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจ จนถือเป็นเมืองอุตสาหกรรมของชาวอเมริกันเลยทีเดียว

The General Motors (GM) Corporation (1908)

เมืองฟรินต์เป็นเมืองต้นกำเนิดของอุตสาหกรรมรถยนต์ ในช่วงปี 1904 ซึ่งถือว่าเป็นจุดกำเนิดของ บริษัท GM ซึ่งเป็นตัวที่กระตุ้นทำให้เกิดอุตสาหกรรมรถยนต์ขึ้นในเมืองฟรินต์นี้ ต่อมาเมืองฟรินต์ได้เจริญเติบโตและพัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรมรถยนต์ที่ใหญ่ที่สุดในอเมริกา และมีการจ้างแรงงาน และมีตำแหน่งงานมากที่สุด ประชาชนในพื้นที่มีอัตราการรายได้สูงสุด สำหรับเมืองฟรินต์นี้ อัตราคนว่างงานแทบไม่เกิดขึ้นเลย นอกจากอุตสาหกรรมรถยนต์แล้วก็ยังมีอุตสาหกรรมประกอบอื่นๆ อีกมากมาย เช่น การธนาคาร อุตสาหกรรมโรงงานถลุงแร่ ฯลฯ เป็นต้น

เรื่องราวของระบบเศรษฐกิจ เมืองฟรินต์แห่งนี้ดูเหมือนว่าการเจริญเติบโตยังไม่หยุดยั้ง บริษัท GM นอกจากจะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของเมืองนี้ ยังเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรปกครองของท้องถิ่นแห่งนี้ โดยนาย Mot ซึ่งเป็นประธานบริษัท GM เป็นผู้มีอิทธิพลสูงสุดของเมืองฟรินต์ที่เคยมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดย GM เป็นผู้ที่มีส่วนควบคุมการบริหารองค์กรตำรวจ เพื่อให้ GM ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนที่ดีที่สุด โดยระบบการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมรถยนต์แห่งนี้มิได้เอาใจใส่ในเรื่องระบบรักษาความปลอดภัยของพนักงาน ลูกจ้าง ทำให้ระบบการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเลวร้ายมากขึ้น จนในที่สุดระบบทุนนิยมขั้นสูงของอเมริกันได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เข้าครอบงำและทำให้เกิดการล่มสลายของระบบเศรษฐกิจ ทำให้เกิดสงครามสภาพแรงงานในปี 1930 ซึ่งเป็นภัยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ถือว่าเป็นสงครามเย็น (Cold war) โดยนำเอาเรื่องอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจมาเป็นตัวขับเคลื่อน

โดยภาพก่อนสงครามนั้น เมืองฟรินต์ถือว่าเป็นเมืองที่มีความสุขมากที่สุดของรัฐมิชิแกน ทาง GM ได้มีอิทธิพลและสามารถเป็นผู้นำในการผลิตรถยนต์และรถบรรทุกส่งไปจำหน่ายทั่วโลก ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจ ณ ที่แห่งนี้ จำริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และ UAW ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ต้องคอยดูแลรักษาผลประโยชน์ให้แรงงานได้ทำการเจรจาและได้ทำให้ค่าแรงและสวัสดิการของคนทำงานในเมืองแห่งนี้มีอัตราค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดีขึ้น ต่อมา GM ก็ได้พัฒนาคุณภาพของสถานที่ทำให้มีความปลอดภัยและมีความสะดวกมากขึ้น ส่งผลให้รายได้ของประชาชนในพื้นที่มีอัตรารายได้ต่อหัวสูงที่สุด และมีสิ่งอำนวยความสะดวกสูงสุด ในเมืองนี้ GM มีบทบาทในการส่งเสริมให้รัฐสามารถสร้างถนนหนทางต่างๆ พิพิธภัณฑ์ สนามกีฬา ก่อปรกับบริษัทใหญ่ๆ มักเข้ามาลงทุนในเมืองฟรินต์แห่งนี้ ทำให้เมืองฟรินต์ของรัฐมิชิแกน เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในขณะนั้น โดยมี GM เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ

เมืองฟรินต์แห่งนี้ได้พึ่งพาอุตสาหกรรมรถยนต์เป็นหลัก อุตสาหกรรมรถยนต์ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอะไหล่ต่างๆ เกิดขึ้นโดยทั่วไป ส่งผลให้รายประชาชาติสูงมาก รวมทั้งมีอัตราการเจริญเติบโตและการจ่ายภาษีคืนให้กับรัฐในอัตราที่สูงมากๆ ตลอดจนได้มีการกระจายรายได้ไปสู่คนในชุมชนอย่างมากมายมหาศาลด้วย

การลดการผลิตทางอุตสาหกรรม ในอเมริกา (Deindustrialization of America) นับเป็นปรากฏการณ์ที่ระบบทุนนิยมถดถอยจากเดิม กล่าวคือ มีอัตราการลงทุนที่ลดลงในระดับมหภาค เมืองฟรินต์ก็เช่นกัน เมื่อมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างสูงมาก เป็นผลพวงมาจาก GM ที่เป็นตัวนำแต่เพียงผู้เดียว ในเวลาต่อมา GM ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้นมา ยังผลให้ต้องเลิกจ้างแรงงานมหาศาล ส่งผลให้คนว่างงานกว่า 40% ของจำนวนประชากรของเมืองฟรินต์ ซึ่งเป็นเหตุให้รัฐต้องรับภาระทางการดูแลประชาชนกว่า 40% ยิ่งกว่านั้น ปัญหาอาชญากรรม การฆ่าตัวตาย และปัญหาสังคมต่างๆ เกิดมากขึ้นเรื่อยๆ ในเมืองฟรินต์ จนหนักหน่วงที่สุดในรัฐมิชิแกน และยังรวมถึงเมืองดีทรอยต์ โดยมีปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหาไร้ที่อยู่ ปัญหาคนจรจัด ปัญหาเด็กเร่ร่อนเกิดขึ้นอย่างมากมายในสังคมเมืองนี้ ในปี 1987 มีนิตยสาร Money ได้จัดอันดับให้เมืองฟรินต์เป็นเมืองที่น่าอยู่น้อยที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกา เมืองฟรินต์นั้น มีประชากรเชื้อสายแอฟริกันเป็นประชากรส่วนใหญ่ โดยมีอัตราการว่างงาน 25% และมีอัตราความยากจนถึง 40% ของประชากรในเมืองแห่งนี้ทั้งหมด

สาเหตุข้างต้นเกิดขึ้น เพราะเมืองแห่งนี้ได้พึ่งพิงบริษัท GM เกินไป เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจขึ้นมา จึงทำให้บริษัท GM ต้องลดขนาดองค์กร ส่งผลให้ต้องลดคนงาน ลดการจ้างงาน ลดสวัสดิการต่างๆ อีกมากมาย การที่เมืองแห่งนี้พึ่งพิงบริษัท GM มาตลอด กระทั่งเกิดการว่างงาน บริษัทในเครือต่างๆ ก็จำเป็นต้องลดกำลังการผลิต ทำให้เกิดการว่างงานขึ้น และเกิดปัญหาสังคมขึ้นอย่างมากมาย ด้วย

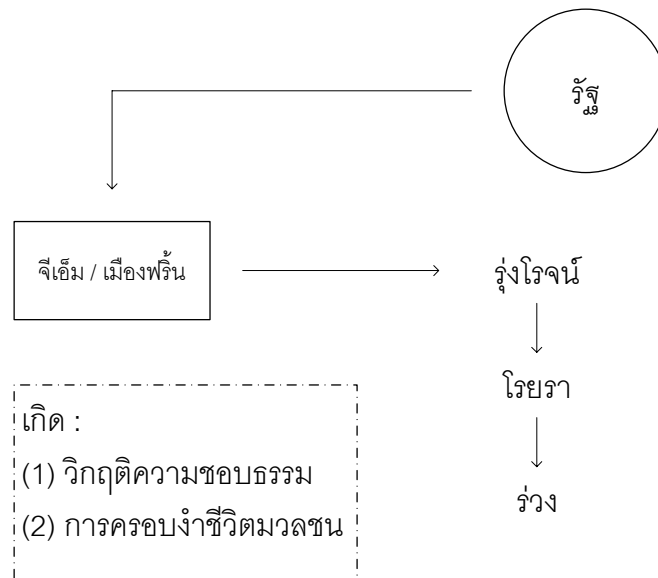
เหตุนี้ รัฐมิชแกนจึงขอให้ GM จ่ายค่าเสียหายที่เกิดขึ้นกับสังคม แต่ GM ไม่ได้เป็นรัฐบาลที่จะต้องรับผิดชอบค่าเสียหายใดๆ ในกรณีนี้ และยิ่งกว่านั้น ภาครัฐก็ยังได้รับรายได้จากภาษีของ GM ลดน้อยลง ทำให้การบริหารรัฐเป็นไปด้วยความยากลำบากเป็นอย่างมาก สังคมในเมืองฟรินต์จึงเลวร้ายมากๆ ในเวลานั้น

เมืองฟรินต์ ถือว่าเป็นประสบการณ์ที่อยู่เหนือการคาดเดาว่าจะเกิดขึ้นต่อไป เมืองนี้ไม่มีการลุกฮือของผู้คนหรือกลุ่มคน ไม่เหมือนกับคำทำนายของมาร์คที่ว่าจะมีการลุกฮือทางสังคม Legitimation Crisis จึงเป็นวิกฤติระบบ (System Crisis) ซึ่งทฤษฎี Legitimation Crisis นี้ เป็นทฤษฎีทุนนิยมของคาร์ล มาร์ค โดยทฤษฎีใหม่นี้เป็นการรวมเอาทฤษฎีทุนนิยมชั้นสูงรวมกับระบบการเมืองและเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน ซึ่งจะมีตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์หลายตัวแปร นอกเหนือจากระบบทุนนิยมประการเดียว ซึ่งโดยปัจจุบันนี้ ภาครัฐได้รับผิดชอบในเรื่องการควบคุมวงจรระบบเศรษฐกิจ และรายได้ต่อประชากร โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า ระบบการเงินการคลัง เพื่อเข้ามาควบคุมระบบเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกประเทศ รวมถึงการควบคุมหุ้น พันธบัตรต่างๆ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญในระดับชาติเป็นอย่างมาก ซึ่งนโยบายระบบการเงินการคลัง ถือเป็นการแทรกแซงจากทางภาครัฐ ผลการแทรกแซงในระยะต้น ก็คือ มีการว่างงานเกิดขึ้นและผลทางด้านเศรษฐกิจโดยรวม แต่ผลระยะยาว คือ การป้องกันทางสังคม หรือเรียกว่าระบบ social safety net ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ไม่ให้เหมือนเมืองฟรินต์ที่มีการเติบโตโดยปราศจากอะไรมาควบคุม เมื่อถึงจุดวิกฤติ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย แต่ทฤษฎีใหม่นี้ จะมีการว่างงานส่วนหนึ่งในระยะสั้น เพื่อควบคุมการเติบโตแบบไม่สมดุล ทั้งนี้ ก็เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอย

ในการแก้ปัญหาทั้งระบบเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านสวัสดิการหรือปัญหาทางด้านสังคมใดๆ ก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้น รัฐบาลจะเป็นผู้ที่ก้าวเข้ามาแก้ปัญหา แต่มีคำถามว่า ถ้าหากรัฐบาลไม่มีเงินในการแก้ปัญหา สิ่งเหล่านั้นก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ มีทางเดียวที่จะได้เม็ดเงินมาแก้ปัญหาสำหรับรัฐบาล ก็คือ การใช้เครื่องมือภาษีอากรเป็นเครื่องมือในการหาเงินเข้ารัฐ แต่สิ่งที่รัฐต้องทำ คือ จะต้องเพิ่มภาษีอากรโดยภาพรวมของประชาชนทั่วไป คงไม่พอใจที่เห็นการเก็บภาษีเพิ่มขึ้น และไม่พอใจที่ตัวเองโดนหักเงินรายได้ไปเป็นภาษี แทนที่จะนำเงินมาเข้าไว้ในบัญชีของตนเอง ยิ่งกว่านั้นรายได้ลดลง เพราะรัฐบาลไปเก็บภาษีบริษัท ทำให้บริษัทจ่ายเงินปันผลให้น้อยลง ยิ่งทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นเป็นลำดับ และที่สำคัญคือ ไม่ดึงดูดนักลงทุนที่จะเข้ามาลงทุนในพื้นที่หรือนักลงทุนถอนทุนเพื่อไปดำเนินกิจการที่มีอัตราภาษีน้อยลง สิ่งเหล่านี้เป็นข้อแตกต่างและเป็นผลพวงมาจาก Crisis of the welfare state ที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบทุนนิยม โดยมีผลกระทบต่างจากปัจจัยทางการเมือง

ดังนั้น จึงมีคำถามว่า ทำไม GM สามารถลดจำนวนพนักงานลงได้เกือบ 50,000 อัตรา โดยไม่มีการลุกฮือของสหภาพแรงงาน น่าจะเป็นเพราะว่าการ Deindustrialization เป็นวิธีการแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมีรัฐบาลคอยพยุงอยู่ ทำให้ไม่มีการลุกฮือของสหภาพแรงงานเกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการตัดสินใจที่ดีของ GM

ในบทความได้หยิบยกแนวความคิดของฮาเบอร์มาว่าด้วย Lifeworld มาใช้อธิบายว่า โครงสร้างของรัฐและเศรษฐกิจตลาดที่ขยายใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ และอำนาจเงินมหาศาลเข้ามาบีบคั้นกรอบงำชีวิต ทั้งส่วนตัวและส่วนที่เป็นสาธารณะ (private and public life) บุคคลเสมือนตกเป็นอาณานิคม (colonization) เขาใช้คำว่า “Lifeworld” ในความหมายที่กว้างขวางกว่าเพียง private และ public life เท่านั้น (รายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนนี้จะถูกขยายความในหัวข้อทฤษฎีวิพากษ์กับฮาเบอร์มาต่อไป)

แผนภาพแสดงโครงสร้างของบทความเรื่องนี้

ในท้ายที่สุดนี้ จึง สรุป ได้ว่าจากกรณีเมืองพรีนส์ ทำให้เห็นว่าการที่ “รัฐ” เห็นว่าประชาชน ชุมชน และเมืองแห่งนี้ เปรียบเป็น “สินค้า” (product) อย่างหนึ่ง ด้วยการครอบงำทางระบบสวัสดิการ สังคมที่น่าพอใจในช่วงรุ่งเรืองของเมืองนี้ เพื่อให้เมืองนี้เห็นว่าทุนนิยมเสรีเป็นเรื่องที่น่าหลงใหล จนทำให้ไม่ได้มองความจริงจนถึงขั้นที่มีการผลิตสินค้าออกมาจนเกินความจำเป็นในตลาด เกินความต้องการ และในที่สุดก็นำไปสู่การลดขนาดการผลิต ซึ่งทำให้เมืองพรีนส์แห่งนี้ประสบความล้มเหลวมาโดย

ตลอดโดยที่รัฐและบริษัทไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือแต่อย่างใด ทั้งยังซ้ำเติมด้วยระบบภาษีอีก (พิจารณาแผนภาพข้างต้นประกอบ)

ในส่วนของฮาเบอร์มาส เขาได้พัฒนาแนวคิดเรื่องวิกฤตความชอบธรรม และการครอบงำชีวิตมวลชนขึ้นมาจากทฤษฎีของมาร์ค เพื่อแสวงหาแนวทางที่จะบอกว่า หากเกิดความไม่ชอบธรรมขึ้นและเมื่อรวมกับการครอบงำชีวิตในทุกๆ ด้านของประชาชนในชั้นการผลิตแล้ว จะต้องมีการลุกขึ้นต่อสู้ของประชาชนในการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ทางการผลิตและอำนาจ แต่ในความเป็นจริงแล้วการลุกฮือขึ้นของประชาชนนั้นก็มึบ้าง แต่ไม่สามารถจะถึงขั้นเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์การผลิตและอำนาจได้อย่างถึงที่สุด ทั้งนี้ ก็เนื่องจากการครอบงำชีวิตของประชาชนนั้น ได้ถูกครอบงำเชิงอุดมการณ์อย่างสมบูรณ์แบบไปเสียแล้ว

(2)

ทฤษฎีวิพากษ์กับฮาเบอร์มาส

ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) ถือกำเนิดจากกลุ่มนักคิดแฟรงค์เฟิร์ตสคูล² (Frankfurt School) ซึ่งได้นำเสนอวิธีการศึกษาในรูปของสหวิทยาการอย่างหลากหลาย (multi-disciplinary) สำหรับทฤษฎีสังคมที่ได้รวมเอามุมมองหรือทัศนะที่ดึงมาจากเศรษฐศาสตร์การเมือง สังคมวิทยา ทฤษฎีวัฒนธรรม ปรัชญา มานุษยวิทยา และประวัติศาสตร์มารวมเข้าไว้ด้วยกัน โดยเหตุนี้ มันจึงมีชัยชนะเหนือการแตกออกเป็นส่วนตัวๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อที่จะพุดถึงประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับความสนใจและประโยชน์ที่กว้างกว่า

อาจกล่าวได้ว่า ศัพท์คำว่า "ทฤษฎีวิพากษ์"(Critical Theory) ได้รับการประดิษฐ์ขึ้นมาครั้งแรกในปี ค.ศ.1937 เป็นความพยายามที่จะก่อตั้งทฤษฎีสังคมขั้นรากฐานที่เหนือสาขาวิชาขึ้นมา มีรากฐานอยู่ในหลักทฤษฎีวิพากษ์แบบ Hegelian-Marxian dialectics, วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ (historical materialism), และวิธีวิพากษ์แบบ Marxian critique ในเศรษฐศาสตร์การเมือง และทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติ โดยมุ่ง

² เป็นกลุ่มของบรรดานักปรัชญาที่มีความสัมพันธ์กับสถาบันวิจัยสังคมในแฟรงค์เฟิร์ต (the Institute of Social Research in Frankfurt) ก่อตั้งขึ้นมาครั้งแรกในช่วงปลายทศวรรษที่ 1920 ซึ่งบรรดาสมาชิกของกลุ่มนี้ ล้วนมีฐานที่มาจากพวกที่นิยมมาร์กซิสต์ (Marxism) หรือนับตนเองในฐานะเช่นนั้น ทว่า ต่างคนต่างก็ไม่ค่อยจะมั่นใจในแนวคิดของมาร์กซ์ดั้งเดิมกันเท่าใด เช่นว่า ชนชั้นแรงงานทั้งหลายเริ่มรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเข้าสู่สังคมนิยม และไม่ได้เป็นพลังของการปฏิวัติอีกต่อไปแล้ว ฯลฯ โปรดดู Jurgen Habermas, *The Return of Grand Theory In the Human Science*, trans. Anthony Giddens, แปลและเรียบเรียง โดย สมเกียรติ ตั้งนโม อ้างถึงใน <http://www.midnightuniv.org>

วิพากษ์วิจารณ์เศรษฐกิจแบบทุนนิยมว่า มันไม่เพียงมีผลต่อเรื่องทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย ดังนั้น การวิพากษ์จึงไปเกี่ยวข้องกับกรณีการวิจารณ์ในเรื่องราว การกดขี่ (oppression) และการขูดรีด (exploitation) เท่ากับเป็นการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมที่ดีกว่า นักทฤษฎีวิพากษ์ยืนยันว่า เราต้องการทฤษฎีอันหนึ่งทางด้านสังคมที่วางอยู่ในทฤษฎีทุนนิยม เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการประวัติศาสตร์สังคมและพัฒนาการของมัน และเห็นว่า น่าจะนำเอาแนวคิดภาพรวมทั้งหมด (big picture) มาใช้มองสังคม³ เพื่อจะพิจารณาปรากฏการณ์ในสังคมได้รอบด้านและครอบคลุมมากกว่าการตีความตามกรอบคิดของสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งเฉพาะทางนั่นเอง

นักทฤษฎีวิพากษ์ได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ชนิดใหม่ ระหว่างรัฐกับเศรษฐกิจ บทบาทของเทคโนโลยีใหม่ๆ และสื่อสารมวลชนในฐานะที่เป็นแบบจำลองใหม่ของการควบคุมทางสังคม การแบ่งชนชั้นใหม่ๆ และการผสมผสานกันของชนชั้นแรงงาน ซึ่งกำลังลดความขัดแย้งทางชนชั้นลงในสังคมบริโภคนิยม เป็นต้น

แนลละ เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) นับเป็นหนึ่งในบรรดานักคิดคนสำคัญของแฟรงคเฟิร์ตสคูล งานเขียนของเขานั้นกว้างขวางมาก นับจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปจนถึงนามธรรมมากที่สุด ดังนั้น จึงค่อนข้างยากต่อการทำความเข้าใจ

กล่าวโดยรวบรัด เขามีความคิดเชื่อว่า รัฐตกอยู่ภายใต้พลังของระบบตลาด มวลชนตกอยู่ภายใต้อำนาจรัฐและระบบตลาด แทบจะปราศจากอำนาจที่จะต่อต้านสื่อมวลชนสมัยใหม่ สื่อโฆษณา และการเมือง ระบบโครงสร้างอำนาจรัฐและเศรษฐกิจตลาดที่ขยายใหญ่ๆ มาครอบงำชีวิตมวลชนมากขึ้น ทั้งในพื้นที่ส่วนตัวและส่วนที่เป็นสาธารณะ (private and public life) ของบุคคลเสมือนตกเป็นอาณานิคม (colonization) เขาเรียกลักษณะเช่นนี้ว่า Lifeworld ซึ่งครอบคลุมถึงระบบค่านิยมที่ปรากฏในงานศิลปะ ศาสนา การศึกษา ครอบครัว เข้าไว้ด้วย Lifeworld ในที่นี้ มีความหมายมากกว่าเพียง private และ public life แต่เป็นเสมือนโลกของผู้คนที่มิได้มี shared understanding หรือความเข้าใจร่วมกันทางวัฒนธรรมผ่านสิ่งที่เรียกว่า communicative action ซึ่งรวมถึงการที่บุคคลในสังคมพูดคุยแลกเปลี่ยนอภิปรายถกเถียงกันไปมา เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงระบบคุณค่า การดำเนินชีวิต สิ่งที่จะทำต่อไป ฯลฯ เป็นการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจร่วมโดยใช้หลักเหตุผล แต่การครอบงำจากโครงสร้างอำนาจรัฐและระบบตลาด ทำให้เป็นการยากยิ่งที่บุคคลจะสร้าง shared understanding ผ่าน communicative action ได้จริง ฉะนั้น ฮาเบอร์มาส จึงเห็นว่า ทำยที่สุด ในโลกสมัยใหม่ ชีวิตประจำวันของมวลชนนับวันก็ยิ่งจะถูก

³ สรุปความจาก Douglas Kellner, *Critical Theory and the Crisis of Social Theory*, แปลและเรียบเรียง โดย สมเกียรติ ตั้งนโม อ้างถึงใน <http://www.midnightuniv.org>

ควบคุมมากขึ้นทุกทีๆ ภายใต้อิทธิพลจากการกำหนดกฎเกณฑ์และ/หรือภายใต้ระบบกฎหมายที่รัฐและตลาดสร้างขึ้นมาทดแทน⁴

นอกจากนี้ เขายังได้เสนอความคิด เรื่อง “พื้นที่สาธารณะ” (public sphere) ว่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ก่อนที่ระบบทุนนิยมจะครอบครองยุโรปอย่างเต็มที่ อำนาจของประชาสังคม (civil society) ปรากฏอยู่ในพื้นที่สาธารณะมากเท่าๆ กับที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ สำหรับฮาเบอร์มาส เขาเชื่อว่า พื้นที่สาธารณะ เป็นการรวมตัวของผู้คนที่มีแนวโน้มจะถูกครอบงำโดยชนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มนายทุนที่มีฐานะและการศึกษา อำนาจที่พวกเขาแสดงออก คือ การใช้เหตุผล (rationality) มาตั้งคำถามท้าทายอำนาจรัฐ โดยนัยนี้ พื้นที่สาธารณะจึงเป็นเวทีของการต่อรองอำนาจและสร้างสังคมที่มีเหตุผล ตัวอย่างสถาบันทางสังคมทำนองนี้เช่น สหภาพแรงงาน ศาสนา กลุ่มเพื่อน เขาเชื่อว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่สาธารณะของปัจเจกและกลุ่ม นับเป็นวิถีทางเดียวที่จะฟื้นฟู Lifeworld ผ่าน communicative action⁵ เป็นปฏิกริยาโต้กลับจากการถูกครอบครองโดยระบบรัฐและระบบตลาด

ขณะที่ทัศนะเกี่ยวกับความชอบธรรมนั้น ก็ถือเป็นอีกมโนทัศน์หลักๆ ในเขียนหลายชิ้นของเขา อย่างน้อยก็นับตั้งแต่ Legitimation Crisis⁶ กระนั้น สำหรับฮาเบอร์มาสแล้ว ‘ความชอบธรรมนั้น หมายถึงความมีค่าของระบบระเบียบทางการเมืองที่จำต้องถูกตระหนัก’ อาจกล่าวได้ว่า วิฤตความชอบธรรม ก็คือ การที่อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ที่เป็นฐานคิดของระบบทุนนิยมในโลกปัจจุบันนี้ ไม่สามารถจะชักจูงให้ผู้คนเชื่อถือว่า ระบบการผลิต การแลกเปลี่ยน และการแจกจ่าย ผ่านกลไกตลาดเสรี เป็นระบบที่จำเป็นและใช้การได้ดีอีกต่อไปแล้ว จนเกิดเป็นวิฤตความชอบธรรม สืบเนื่องจากการผลิตเกินขนาด และการมีกำลังผลิตส่วนเกินในระบบ เป็นอาทิ

(3)

ทัศนะวิจารณ์

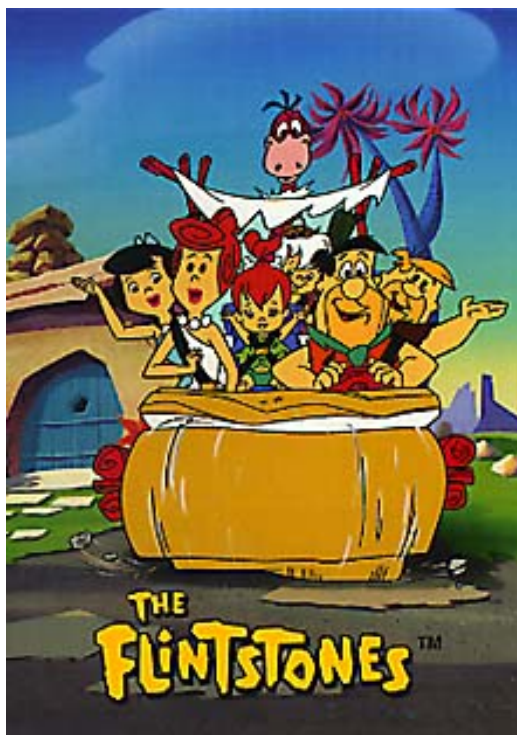
ความรู้เรื่องของเมืองฟรินต์แห่งนี้ อาจทำให้เราที่ไม่ใช่คนในสังคมอเมริกามองไม่เห็นภาพความเป็นไปอย่างดึนๆ แต่ทว่าเมื่อสังเกตชื่อและเนื้อความแล้วทำให้คิดถึงการ์ตูนเรื่อง “มนุษย์หินฟรินต์สโตน” ที่มีเรื่องราวของครอบครัวที่เป็นแรงงานในเมืองอุตสาหกรรมและมีชีวิตในสังคมบริโภค

⁴ เรียบเรียงจาก รัตนา โตสกุล, *มโนทัศน์เรื่องอำนาจ*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2548), หน้า 50-51.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

⁶ Jurgen Habermas, *Legitimation Crisis*, trans. Thomas McCarthy, (Cambridge: Polity, 1988 [1976]).

ตื่นเช้าไปทำงานและกลับบ้านในตอนเย็นเพื่อไปพักผ่อนที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ดูภาพยนตร์ การเล่นโบว์ลิ่ง การซื้อสิ่งของที่เกินความจำเป็นต่างๆ เพื่อแสดงฐานะที่เกิดจากค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่สังคมกำหนดว่าดีและจะได้รับการยอมรับ นับว่าเป็นการล้อเลียนเสียดสีสังคมบริโภคแบบอเมริกันได้อย่างดี

The Flintstones

จากคำถามที่ว่าทำไมไม่มีกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของประชาชนที่ถูกเอาเปรียบจากการลดการผลิตของอุตสาหกรรมและผนวกกับรัฐที่มองแต่ผลประโยชน์ของบริษัทมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชน อันเป็นแนวคิดที่ฮาเบอร์มาสคิดเอาไว้ ซึ่งเขาก็อพยายามที่จะก้าวออกจากแนวคิดของทฤษฎีวิพากษ์หลักที่จับลงแค่กระบวนการกลายเป็นสินค้า แต่พยายามหาทางออกให้กับผู้ที่เสียเปรียบซึ่งแนวทางนี้ก็เป็นแนวคิดในช่วงที่สามของทฤษฎีวิพากษ์

แต่ในความจริงของกรณีเมืองฟรินต์ไม่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ บริษัท กับประชาชนได้ ทั้งที่มีการคัดค้านการต่อรองกับบริษัทด้วยการนั่งประท้วงในที่ทำงาน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จถึงที่สุด (สุดท้ายก็มีการสร้างอนุสาวรีย์ที่ระลึกในเหตุการณ์นี้ไว้ตามรูปภาพข้างท้ายนี้)

The Great Sit-Down Strike of 1936-1937

The Great Sit-Down Strike Monument

ดังนั้น จึงเป็นการตอกย้ำความคิดทางทฤษฎีวิพากษ์กระแสหลักที่ว่ามีการครอบงำทางสังคมด้วยอุตสาหกรรมวัฒนธรรม และทุกสิ่งทุกอย่างถูกทำให้เป็นสินค้า เพื่อสังคมบริโภคและการที่ชีวิตของมนุษย์ๆ ถูกครอบงำโดยสิ้นเชิงด้วยระบบตลาดและเผชิญหน้ากับ “วัตถุและประดิษฐกรรมในชีวิตประจำวัน” ที่ถูกผลิตโดยมนุษย์เอง ผลก็คือ การสร้าง inauthentic cultural system ซึ่งเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตที่ปฏิเสธและบิดเบือนความต้องการของมนุษย์ที่แท้จริง

การที่บทความชิ้นนี้จะโทษเรื่องการครอบงำ Lifeworld จากเฉพาะรัฐก็ไม่ถูกต้องทั้งหมด ปัจจัยบริบททางสังคมโลกก็มีส่วนร่วมทำให้เกิดวิกฤตินี้ ด้วยเหตุสำคัญ ก็คือ วิกฤตการณ์น้ำมันในช่วงทศวรรษที่ 70 ทำให้การซื้อรถยนต์แบบอเมริกันที่คันใหญ่และกินน้ำมันสูงลดความนิยมลงไป

เนื่องจากการผลิตที่ดีเยี่ยมทุกอย่างเกินมาตรฐานความต้องการทำให้มีค่าใช้จ่ายสูงสำหรับชีวิตประจำวันของสังคมอเมริกันรวมถึงสังคมโลกด้วย ทั้งนี้ มิใช่มีเพียงแต่อเมริกาเท่านั้นที่ประสบวิกฤตินี้ วิกฤติน้ำมันเป็นสถานการณ์ของโลกาภิวัตน์ที่ต่อเนื่องยาวนานมาจวบจนกระทั่งปัจจุบันนี้ และก็มีการผลิตรถยนต์ที่เป็นกระแสด้านรถยนต์อเมริกัน คือ รถยนต์ที่ประหยัดและราคาถูกจากประเทศที่แพ้สงครามอย่างเยอรมัน โดยมีรถโฟล์คสวาเกนและอุตสาหกรรมรถยนต์ประเทศญี่ปุ่นเข้ามาแทนที่ โดยรถยนต์โฟล์คนี้ใช้กลยุทธ์ผ่านทางอุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่ทรงประสิทธิภาพในอเมริกา 2 ช่องทางด้วยกัน คือ อุตสาหกรรมภาพยนตร์และอุตสาหกรรมโฆษณา ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นก็สร้างตลาดใหม่ในเอเชียและประเทศโลกที่สามอย่างประสบความสำเร็จ ดังนั้น วิกฤตการณ์น้ำมันและการสร้างอุตสาหกรรมวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาแทนที่ Lifeworld ของมนุษย์นี้เองที่ทำให้เมืองฟรินด์แห่งนี้โรยราและร่วงลงในที่สุด จึงมิใช่ประเด็นของวิกฤตทางความชอบธรรมที่รัฐเข้ามาบีบบทบาทต่อประชาชนร่วมกับบริษัทเพียงอย่างเดียว ประชาชนทั่วไปพยายามหาทางออกให้กับบริษัทตัวเองมากกว่าที่จะเชื่อการครอบงำเชิงอุดมการณ์ของอุดมคติแบบอเมริกัน โดยหันไปหารถยนต์ราคาถูกและประหยัดน้ำมันแทนและรู้จักกับบริษัทไม่สามารถตอบสนองความต้องการในวัฒนธรรมมวลชนได้ทัน ดังนั้น การที่คนสามัญตัวเล็กตัวน้อยทั่วโลกหันหลังให้กับอุดมคติที่ครอบงำวิถีชีวิตไปสู่การสร้างวัฒนธรรมใหม่ที่เหมาะสมก็เป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจเช่นกัน แต่เป็นภาพรวมของโลกมากกว่าเฉพาะกับกรณีเมืองฟรินด์ เพียงเท่านั้น

พูดตามจริง ทฤษฎีวิพากษ์จะทำให้มนุษย์หมดหวังแต่ก็มีการนำทฤษฎีวิพากษ์ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในการต่อรองและการเปลี่ยนแปลงเชิงอำนาจ โดยเน้นเรื่องการสร้างความรู้ในแนวคิดสตรีนิยมและเรื่องวัฒนธรรมมวลชนของแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา มีรายละเอียดคร่าวๆ ดังนี้

(1) สตรีศึกษา (Femini studies) หรือสตรีนิยม (Feminism) ระบบเปิดของโลกาภิวัตน์ทำให้ผู้คนออกมาจากชายขอบของกับดักทางสังคมเปิดเผยตัวตนว่ามีความรู้ ความคิด และมีบทบาททางสังคม ด้วยการหาพื้นที่ขึ้นในโลกใบนี้อย่างเท่าเทียม สตรีนิยมเกิดขึ้นในช่วงแรกของศตวรรษที่ 20 มีการสะสมองค์ความรู้ในลักษณะการวิพากษ์ และมีกระแสต่อต้านในการตั้งคำถามเกี่ยวกับโลกความรู้และโลกวิชาการ สตรีนิยมผ่านการประมือกับศาสตร์ต่างๆ มาอย่างโชกโชน ผ่านกลยุทธ์การทำลายล้างในแบบต่างๆ เช่น ลัทธิยกเอาตัวแทน / ข้อยกเว้นมาเป็นข้ออ้างข้อสรุปโดยทั่วไป (Tokenism) กลยุทธ์การเพิ่มผู้หญิงลงไปในเรื่องต่างๆ สักเล็กน้อยแล้วคนให้เข้ากันก็เป็นที่อันว่าแก้ความไม่เสมอภาคทางเพศได้ แล้วกลยุทธ์การนำเข้าเป็นพวก กลยุทธ์การทำให้ผู้หญิงเป็นเรื่องเล็ก

โดยสตรีนิยมให้ความสนใจในแนวคิดหลัก คือ ความรู้ อำนาจ และการเมือง และคัดค้านการแยกตัวของโลกวิชาการกับภาคปฏิบัติการสังคม โดยการศึกษาแบบสหสาขาวิชาและแนววิพากษ์โดยคิด

ว่าบรรดาทฤษฎีทางสังคมที่ก่อตัวขึ้นมาล้วนจัดเอาประสบการณ์ส่วนตัวของผู้หญิงออกไปแล้วทั้งสิ้น โดยวิธีการทางสตรีนิยมนั้นจะเป็นการเพิ่มมุมมองเพศภาวะ (Gender) เข้าไปในทุกสาขาวิชาเช่นเพิ่มประสบการณ์ผู้หญิงเข้าไปในทางทฤษฎี เพิ่มหัวข้อที่หล่นหายไปจากนักวิชาการกระแสผู้ชาย (Malestream)⁷

(2) **วัฒนธรรมศึกษา (cultural studies)** มีรากฐานมาจากการศึกษาวรรณกรรม โดย F.B. Leavis ที่พิจารณาการแพร่หลายของความรู้ด้านวรรณกรรมว่าเป็นการบ่มเพาะ ปัจเจกชน กิจกรรมการอ่านวรรณกรรมไม่ใช่กิจกรรมยามว่าง แต่เป็นกิจกรรมที่ปัจเจกชนพึงพอใจกับการค้นหารูปแบบของชีวิตในงานวรรณกรรมและให้ความหมายรูปแบบการดำเนินชีวิต เรียกว่า “วัฒนธรรม” และเป็นประสบการณ์ร่วมในการเกิดวัฒนธรรมมวลชน

กำเนิดแนวทางวัฒนธรรมศึกษาในประเทศอังกฤษที่ The Centre for the Cultural Studies ที่มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม ในปี ค.ศ.1964 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสนับสนุนงานวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นหลัก ซึ่งสำนักนี้มีอิทธิพลต่อการนิยามความหมายทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังมุ่งเน้นการขยายพรมแดนทางวัฒนธรรมที่แต่เดิมจำกัดตัวอยู่แค่วัฒนธรรมชั้นสูงให้สามารถครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของทุกคน ทุกชั้น และทุกอย่างที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต และบางกลุ่มในอังกฤษยังให้ความสำคัญกับ “วัฒนธรรมเชิงวัตถุ” ที่เป็นรหัสความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัตถุและการถอดรหัสในการให้ความหมาย

วัฒนธรรมศึกษายังให้ความสนใจในการศึกษาแนววัฒนธรรมประชานิยมที่ศึกษาเรื่องการครอบงำทางสังคมวัฒนธรรม และการศึกษาผู้ที่ถูกกดขี่และไร้อำนาจต่อรองในสถานะทางสังคมร่วมสมัย การต่อสู้เพื่อเปิดช่องทางของความหลากหลายแก่ความเป็นอื่นให้มีตำแหน่งแห่งที่ทางความคิด⁸

วัฒนธรรมศึกษาแตกต่างจากมานุษยวิทยาที่ศึกษาวัฒนธรรมเช่นกันแต่มีความแตกต่างกันอยู่คือ วัฒนธรรมศึกษาไม่ค่อยให้ความสำคัญกับมิติเชิงสุนทรียะ(แบบชนชั้นสูง) หรือมิติทางศีลธรรม(แบบชนชั้นสูง) ของวัฒนธรรม แต่จะสนใจเรื่อง มิติเชิงการเมืองของวัฒนธรรมมวลชน โดยพิจารณาว่าในปริภูมิของวัฒนธรรมเป็นเวทีต่อสู้ทางการเมือง การช่วงชิงอำนาจ การช่วงชิงความหมาย นอกจากนี้วัฒนธรรมศึกษาได้ยกเลิกแนวคิดด้านมานุษยวิทยาบางสำนักที่ว่าวัฒนธรรมเป็นประดุกาว

⁷ กาญจนา แก้วเทพ, “สตรีนิยมและวัฒนธรรมศึกษา,” อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บรรณาธิการ), *อยู่ชายขอบมองลอดความรู้*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, 2549), หน้า 99-101.

⁸ เกษม เพ็ญภินันท์, *สุ่พรมแดนความรู้... เรื่องวัฒนธรรมบริโภค ความเป็นปกติวิสัยของการบริโภค วัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน*, เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 5 วัฒนธรรมบริโภค บริโภควัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ: เอกสาร โรเนียวเย็บเล่ม, 2549), หน้า 28-30.

ใจที่หล่อหลอมรวมผู้คนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่วัฒนธรรมศึกษาเห็นว่าวัฒนธรรมเป็นอาณาเขตหรือปฏิบัติการแห่งความขัดแย้งที่มีการต่อสู้ เพื่อสร้างและสร้างซ้ำ ของกลุ่มทางสังคมต่างๆ⁹ (ในวงเล็บตัวเอนเป็นของผู้เขียน)

แต่แนวคิดที่ไปไกลและถูกตีความอย่างหลากหลายจนกลายเป็นสาขาวิชาที่ศึกษากันในระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งในยุโรปอเมริกาแม้กระทั่งประเทศไทย ซึ่งแนวสำนักวัฒนธรรมศึกษานี้ ถ้าจะนำมาอธิบายความเห็นเกี่ยวกับเมืองพริ้นตันในเรื่องการที่รัฐก่อตัวจากความมั่งคั่งจนมาถึงการที่รัฐสามารถจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชน ธรรมดาให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนสามารถพัฒนารสนิยมในการใช้ชีวิตทางสังคมวัฒนธรรมไปสู่วัฒนธรรมของชนชั้นดังกล่าวมากขึ้น และผนวกกับการล่มสลายของวัฒนธรรมของชนชั้นสูงในอเมริกา หรือ อุดมคติแบบอเมริกัน ประชาชนสามารถสร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาได้เช่นกันที่เรียกว่าวัฒนธรรมมวลชน (Popular culture) และเห็นว่าวัฒนธรรมมวลชนเท่านั้นที่จะมีพลังเข้ามาต่อสู้กับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในระบบทุนนิยมได้

โดยแนวคิดสำนักวัฒนธรรมศึกษานี้ได้ให้ความสำคัญกับภาคปฏิบัติการทางวัฒนธรรม (Cultural practices) ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างอำนาจที่มาจากทางการเมือง ศาสนา เศรษฐกิจ และอื่นๆ ซึ่งมีประเด็นและบริบทที่หลากหลาย โดยเห็นว่าวัฒนธรรมศึกษาควรเป็นทั้งการวิพากษ์ให้เห็นถึงการบิดเบือนและการครอบงำของสิ่งที่อวดอ้างว่าเป็นสังคมนิยมหนึ่งเดียวที่เป็นกระแสหลักทางวัฒนธรรม รวมทั้งการปฏิบัติการทางสังคมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สำนักวัฒนธรรมศึกษารับวิธีวิพากษ์และการศึกษาเชิงบูรณาการระหว่างศาสตร์ต่างๆ โดยไม่แยกส่วนในการศึกษามาจากสำนักแฟรงค์เฟิร์ต แต่มีมุมมองในเรื่องอำนาจที่มาจากอุตสาหกรรมวัฒนธรรมค่อนข้างแตกต่างกันมาก วัฒนธรรมศึกษาไม่ได้มองวัฒนธรรมที่กลายเป็นสินค้ามวลชนจากระบบทุนนิยมในแบบที่ครอบงำทั้งอุดมการณ์และวิถีชีวิตประชาชนโดยสิ้นเชิง ซึ่งเป็นการมองวัฒนธรรมในแนวคิดลบแต่อย่างใด

สำนักวัฒนธรรมศึกษาเชื่อมั่นในพลังวัฒนธรรมวิถีประชาที่แท้จริงที่จะสร้างนิยามความหมายใหม่ๆ ขึ้นมาปะทะสังสรรค์กับความหมายที่เป็นกระแสหลักของการสร้างอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในระบบทุนนิยมของชนธรรมาสามัญ

ทฤษฎีวิพากษ์ยังคงเป็นแนวคิดที่ยังเป็นคำถามของการนำไปใช้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรืออำนาจ เนื่องจากยังไม่สามารถจะนำไปใช้ให้เกิดผลได้ เป็นแค่การอธิบายปรากฏการณ์และวิเคราะห์ระบบการครอบงำ คล้ายกับแนวคิดมาร์คซิสต์ที่โครงสร้างผู้ควบคุมปัจจัยการผลิตใช้

⁹ กาญจนา แก้วเทพ, อ่างแล้ว

, หน้า 103.

วัฒนธรรมในการครอบงำชนชั้นแรงงาน ซึ่งแนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ก็ได้เดินตามแนวทางนี้ ถึงแม้ว่าฮาเบอร์มาสจะพูดถึงความเคลื่อนไหวทางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีใครทำสำเร็จ ดังนั้น จึงมีผู้พัฒนาแนวคิดนี้ แยกออกไปเป็นแนวคิดสังคมนิยมใหม่ (Neo-Marxism) ของกรัมซี และสำนักวัฒนธรรมศึกษาที่เห็นความสำคัญของคนเล็กคนน้อยคนชั้นล่าง เพื่อตั้งคำถามต่อวัฒนธรรมชนชั้นสูง อะไรก็ตามที่กำลังครอบงำสังคมอยู่ และได้สร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมา เช่น วัฒนธรรมมวลชนซึ่งมีการผสมผสานและไม่มีการแบ่งแยกวัฒนธรรมชนชั้นสูง-ชนชั้นล่างอีกต่อไป เป็นการสร้างการต่อรอง เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคม เพื่ออธิบายอัตลักษณ์ (Identity) ของตน รวมถึงการประดิษฐ์ประเพณีวัฒนธรรมบนพื้นฐาน การตีความหมายประวัติศาสตร์ใหม่ๆ จึงเป็นการพัฒนาแนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ของสำนักแฟรงคเฟิร์ตให้มีประเด็นก้าวหน้าต่อไป

.....